

PROJECT ALGEMENE VAKKEN
CONCRETISERING EINDTERMEN

SECUNDAIR ONDERWIJS
DERDE GRAAD BSO - 3de leerjaar

Samenstelling

Deze informatiebank is het product van de ‘werkgroep en de resonansgroep concretisering eindtermen PAV 3de graad 3de jaar’: een gezamenlijke realisatie van PAV-leerkrachten, de Dienst voor Onderwijsontwikkeling en de Dienst Beroepsopleiding, onder voorzitterschap van Jan Tallon.

- **Leden van de werkgroep en van de resonansgroep:**
Lou Bontens, Ria De Nayer, Katrien De Vlaemynck, Fabienne Eechaute, Jos Huygh, Gerda Jacobs,
Marcella Kenis, Vera Lapeere, Reina Ollivier, Christine Quiryne, Jan Tallon, Pascale Vankerkhoven, Marc Van Lommel, Henk Vlerick.
- **Eindredactie**
Lou Bontens, Ria De Nayer, Katrien De Vlaemynck, Gerda Greuninx, Martine Van Kerkhove, Jan Tallon
- **Verantwoordelijke uitgever**
Roger Standaert – directeur Dienst voor Onderwijsontwikkeling

Info en reacties: akov@ond.vlaanderen.be

Inhoudstafel

	pagina
Leeswijzer	4
Functionele tekstgeletterdheid	
PAV3/3 ET1 : De leerlingen kunnen uit diverse tekstoorten relevante informatie selecteren.	5
PAV3/3 ET2 : De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.	6
PAV3/3 ET3 : De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.	7
PAV3/3 ET4 : De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.	8
PAV3/3 ET5 : De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.	9
PAV3/3 ET6 : *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.	10
Functionele kwantitatieve geletterdheid	
PAV3/3 ET7 : De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.	11
PAV3/3 ET8 : De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.	12
PAV3/3 ET9 : De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weergeven.	13
PAV3/3 ET10 : De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.	14
PAV3/3 ET11 : De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.	15
PAV3/3 ET12 : *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.	16
Functionele ICT-geletterdheid	
PAV3/3 ET13 : De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurend en efficiënt werken.	17
PAV3/3 ET14 : De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.	18
PAV3/3 ET15 : De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.	19
PAV3/3 ET16 : De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.	20
PAV3/3 ET17 : De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.	21
PAV3/3 ET18 : *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging. auteursrecht, privacy, beveiliging.	22
Problemen oplossen	
PAV3/3 ET19 : De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.	23
PAV3/3 ET20 : De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.	24
PAV3/3 ET21 : De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.	25
PAV3/3 ET22 : De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.	26
PAV3/3 ET23 : De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.	27
PAV3/3 ET24 : De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.	28
PAV3/3 ET25 : De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.	29
Werken in teamverband	
PAV3/3 ET26 : De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.	30
PAV3/3 ET27 : De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.	31
PAV3/3 ET28 : De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.	32
PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.	33
PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.	34
PAV3/3 ET31 : De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de samenwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.	35
PAV3/3 ET32 : *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.	36

Leeswijzer

Deze informatiebank is een handreiking voor leraren om creatief met de eindtermen PAV om te gaan. Per eindterm worden er concretisering en geformuleerd. Voor sommige eindtermen zijn hieraan opstappen en toppers toegevoegd.

- De opstappen verwijzen naar de eindtermen PAV van de tweede en de derde graad (1 en 2) die een leerling nodig heeft om van start te kunnen gaan met de eindterm.
- De concretisering en zijn mogelijke stappen voor de leerling om de eindterm te verwerven.
- De toppers geven aan welke verdere stappen een leerling kan zetten.

Daarnaast vindt u ook de situering van de eindterm, toelichtingen en de horizontale samenhang.

- De situering duidt de plaats van deze eindterm aan binnen het geheel van de eindtermen.
- In de extra toelichting worden enkele gebruikte basisbegrippen omschreven.
- De horizontale samenhang geeft aan welke andere eindtermen PAV aan de eindterm te linken zijn.

De horizontale samenhang is zeer belangrijk in PAV. Er wordt in PAV immers gewerkt met realistische en functionele contexten, waardoor als vanzelf meer dan één eindterm tegelijkertijd aan bod komt. Meer hierover kunt u lezen in [de uitgangspunten bij de eindtermen PAV 3de graad/ 3de jaar BSO](#).

De concretisering en vormen de basis voor de [PAV-pakketten](#) binnen het experiment modularisering. Meer hierover vindt u op de website van de Dienst Beroepsopleiding.

PAV3 (3) – ET1 - De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET3: De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

Diverse tekstsoorten:

informatieve teksten

- Schema's, tabellen, mededelingen, folders, uiteenzettingen
- Redactionele artikels, nieuwsbrieven, handleidingen, sollicitatiebrieven, loonlijsten, transportschema's
- argumentatieve teksten: pamflet, betoog, essay, discussie

fictionele teksten

- Scenario's, relaas, interview, reisverhaal
- literair/ artistieke teksten
- Gedicht, roman, toneel

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET2, ET3, ET4, ET5 en ET6: zie boven

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET17: De leerlingen kunnen onder begeleiding relevante en voor hen toegankelijke informatie in herkenbare concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3 (1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 gaat zelf op zoek naar geschikt tekstmateriaal in functie van een gegeven onderwerp en/of van een gegeven/eigen doel.
- 2 schat zelf de moeilijkheidsgraad van het gevonden tekstmateriaal in.
- 3 elimineert afleiders uit de tekst.
- 4 maakt onderscheid tussen eigen emoties en interpretaties en de globale boodschap.
- 5 vindt in een tekst verschillende stukken informatie die met mekaar verband houden.
- 6 onderscheidt in een tekst tegenstrijdige informatie over één thema.
- 7 onderscheidt in meerdere teksten verschillende stukken informatie die met mekaar verband houden.
- 8 beslist welke informatie in een tekst relevant is om een taak uit te voeren.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 onderscheidt tegenstrijdige informatie die bestaat uit aanvaardbare of misleidende gegevens.
- 2 onderscheidt informatie die relevant is voor een opdracht en informatie die in een andere context relevant is.
- 3 vindt in een tekst met vertrouwd onderwerp verdoken informatie terug.

PAV3 (3) – ET2 - De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET3: De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

Integreren: tot een geheel samenvoegen

Dubbelzinnigheden: info die op verschillende manieren kan geïnterpreteerd worden.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET1, ET3, ET4, ET5 en ET6: zie boven

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET1: De leerlingen kunnen informatief luisteren en lezen.

PAV3 (1-2) ET1: De leerlingen kunnen uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen.

PAV3 (1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3 (1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

A/ Opdracht begrijpen, tekst vinden en begrijpen

De leerling/ cursist

- 1 analyseert de opdracht.
- 2 zoekt zelf informatiebronnen.
- 3 haalt informatie uit verschillende soorten tekst.
- 4 selecteert die gegevens die nodig zijn in functie van de opdracht.
- 5 begrijpt dubbele negaties.
- 6 brengt structuur aan in de tekst door de tekst te bewerken.

B/ Vergelijken

De leerling/ cursist

- 7 onderscheidt in functie van een specifieke opdracht overeenkomsten en verschillen tussen informatie uit meerdere tekstsoorten.
- 8 onderkent identieke, tegenstrijdige en aanvullende inhoudelijke elementen uit de verschillende teksten.
- 9 maakt in functie van een specifieke opdracht een gepaste keuze uit de gevonden informatie
- 10 toetst de informatie uit de verschillende teksten aan de eigen algemene kennis.

C/ Integreren

De leerling/ cursist

- 11 werkt ideeën uit door informatie uit verschillende teksten met mekaar te combineren.
- 12 verklaart ideeën uit de teksten door deze te betrekken op persoonlijke ervaringen.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 onderscheidt dubbelzinnigheden.
- 2 onderscheidt negatief verwoorde ideeën.
- 3 geeft ideeën die negatief verwoord zijn een betekenis.

PAV3 (3) – ET3 - De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET3: De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET4: De leerlingen kunnen schriftelijk informatie aanvragen en medelen in herkenbare situaties.

PAV3 (1-2) ET5: De leerlingen kunnen eenvoudige informatie schriftelijk formuleren.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 stemt tekstsoort en stijl af op de doelgroep.
- 2 rapporteert over een zelfmeegemaakte activiteit binnen een bepaald schema.
- 3 hanteert layout om een duidelijke structuur aan te brengen.
- 4 hanteert signaal- en verwijfwoorden om een duidelijke structuur aan te brengen.
- 5 schrijft een eigen tekst met info uit verschillende bronnen.

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET1, ET2, ET4, ET5 en ET6: zie boven

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Topper

De leerling/ cursist rapporteert schriftelijk over een mondelinge uiteenzetting.

PAV3 (3) – ET4 - De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET3: De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

Maatschappelijk relevante informatie:

informatie die voor de leefwereld van de leerlingen of voor zijn toekomstige leefwereld relevant is: dit kan dus informatie zijn over functioneren en participeren in de maatschappij en/of informatie in functie van vervolgonderwijs.

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET1, ET2, ET3, ET5 en ET6: zie boven

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET1: De leerlingen kunnen informatief luisteren en lezen.

PAV3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3(1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

PAV3(1-2) ET22: De leerlingen zien het belang in van maatschappelijk relevante formulieren en procedures.

PAV3(1-2) ET23: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante formulieren lezen, invullen en controleren.

De leerling / cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 volgt de actualiteit.
- 2 selecteert berichten die voor hem van toepassing zijn.
- 3 beslist welke tekstinformatie voor hem relevant is.
- 4 benut de tekstinformatie om zijn persoonlijke en /of maatschappelijke situatie te organiseren of te vergemakkelijken.
- 5 verantwoordt zijn dagelijks handelen op basis van maatschappelijk relevante tekstinformatie.
- 6 houdt bij het uitvoeren van taken rekening met de volledige tekstinformatie.

PAV3 (3) – ET5 - De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET3: De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de derde graad (1 en 2)

PAV3(1-2) ET2: De leerlingen kunnen over die informatie reflecteren en ze evalueren.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 beoordeelt tekstinformatie kritisch rekening houdend met de bron.
- 2 beoordeelt tekstinformatie kritisch rekening houdend met het doel van de tekst.
- 3 beoordeelt tekstinformatie kritisch rekening houdend met de tekstsoort.
- 4 beoordeelt tekstinformatie kritisch rekening houdend met de actualiteitswaarde.
- 5 beoordeelt tekstinformatie kritisch rekening houdend met de auteur.
- 6 toetst de tekstinformatie aan een eigen referentiekader.
- 7 formuleert zijn eigen bedenkingen bij de inhoud en de vorm van de tekst.
- 8 formuleert zijn onmogelijkheden om kritisch te oordelen.

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET1, ET2, ET3, ET4 en ET6: zie boven

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 houdt bij het beoordelen van maatschappelijk relevante tekstinformatie rekening met mogelijk verdoken, tegenstrijdige of gemanipuleerde gegevens.
- 2 houdt bij het beoordelen van een tekst rekening met dubbelzinnigheden, persoonlijke stijl van de auteur, dubbele boodschappen.

PAV3 (3) – ET6 - * De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET3: De leerlingen kunnen beknopt en duidelijk schriftelijk rapporteren.

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET1, ET2, ET3, ET4 en ET5: zie boven
PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging.

De leerling/ cursist beschikt minimaal over volgende competenties

Opstappen

De leerling/ cursist

- 1 is op de hoogte van ethische principes vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind.
- 2 is bereid rekening te houden met ethische principes vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 formuleert veronderstellingen op basis van maatschappelijk relevante tekstinformatie, rekening houdend met ethische principes.
- 2 confronteert maatschappelijk relevante tekstinformatie die tegengesteld is aan de eigen verwachtingen met het eigen denkkader, rekening houdend met ethische principes.
- 3 neemt over maatschappelijk relevante tekstinformatie, een eigen standpunt in, rekening houdend met ethische principes.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 formuleert over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen mening, rekening houdend met ethische principes.
- 2 neemt na een kritische beoordeling een eigen standpunt in over misleidende tekstinformatie, rekening houdend met ethische principes.
- 3 verantwoordt zijn dagelijkse handelen door afweging van maatschappelijk relevante tekstinfo, eigen kennis en ervaringen.

PAV3 (3) – ET7 - De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

Functionele kwantitatieve geletterdheid

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET9: De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weer geven.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

Functionele ICT-geletterdheid

Problemen oplossen

Werken in teamverband

Wat bedoelen we met

Functionele kwantitatieve geletterdheid: de vaardigheid om kwantitatieve gegevens te herkennen, te begrijpen en aan te pakken en om de rol te kunnen inschatten die deze kwantitatieve informatie speelt in iemands huidige en toekomstige privé-leven, beroepsleven, sociaal leven met vrienden en familie.

Afleidings: wat niet relevant is.

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3(1-2) ET8, ET9, ET10, ET11 en ET12: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET12: De leerlingen kunnen de schaal functioneel gebruiken.

PAV2 ET14: De leerlingen kunnen een schematische voorstelling lezen en interpreteren.

PAV2 ET17: De leerlingen kunnen onder begeleiding relevante en voor hen toegankelijke informatie in herkenbare concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV 3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 gaat zelf op zoek naar geschikte tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten in functie van een gegeven onderwerp en/of van een gegeven/eigen doel.
- 2 zoekt de betekenis van de gebruikte kwantitatieve begrippen op.
- 3 vindt in tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten verschillende stukken informatie die met mekaar verband houden.
- 4 onderscheidt tegenstrijdige kwantitatieve informatie over één thema.
- 5 beslist welke kwantitatieve informatie relevant is om een taak uit te voeren.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 onderscheidt tegenstrijdige kwantitatieve informatie die bestaat uit aanvaardbare of misleidende gegevens.
- 2 onderscheidt kwantitatieve informatie die relevant is voor een opdracht en informatie die in een andere context relevant is.
- 3 vindt in een tekst met niet-vertrouwd onderwerp verdoken kwantitatieve informatie terug.

PAV3 (3) – ET8 - De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)

Functionele kwantitatieve geletterdheid

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET9: De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weergeven.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET7, ET9, ET10, ET11 en ET12: zie boven

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET 1: De leerlingen kunnen informatief luisteren en lezen.

PAV2 ET16: De leerlingen zijn ingesteld op het inschatten van de grootteorde van resultaten, het controleren van bewerkingen en resultaten, het vergelijken van oplossingen.

PAV3(1-2) ET1: De leerlingen kunnen uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen.

PAV3(1-2) ET7: De leerlingen kunnen evenredigheden functioneel toepassen met o.a.:

- het principe van de regel van drieën,
- procentrekenen,
- schaalgebruik.

PAV3(1-2) ET10: De leerlingen kunnen spontaan en zelfstandig metingen, rekeningen en bewerkingen controleren.

PAV3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3(1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 analyseert de opdracht.
- 2 zoekt zelf, in functie van de opdracht informatiebronnen die kwantitatieve gegevens bevatten.
- 3 zoekt de betekenis op van kwantitatieve begrippen.
- 4 licht de betekenis van kwantitatieve gegevens toe door ze te plaatsen in het geheel van de gegevens.
- 5 structureert de kwantitatieve gegevens.
- 6 selecteert de gegevens die nodig zijn in functie van de opdracht.
- 7 maakt bewerkingen en berekeningen zodat vergelijken van de kwantitatieve gegevens mogelijk wordt.
- 8 onderscheidt in functie van een specifieke opdracht overeenkomsten en verschillen tussen kwantitatieve gegevens uit verschillende bronnen.
- 9 onderscheidt identieke, tegenstrijdige en aanvullende kwantitatieve elementen uit verschillende informatiebronnen.
- 10 vergelijkt in functie van een specifieke opdracht identieke, tegenstrijdige en aanvullende kwantitatieve elementen uit de verschillende informatiebronnen
- 11 toetst de kwantitatieve informatie aan algemene alledaagse kennis.
- 12 toetst kwantitatieve informatie aan eigen algemene kennis.
- 13 werkt ideeën uit door kwantitatieve informatie uit verschillende delen van eenzelfde document:
 - met mekaar te combineren;
 - met mekaar in verband te brengen.
- 14 werkt ideeën uit door kwantitatieve informatie uit verschillende documenten
 - met mekaar te combineren;
 - met mekaar in verband te brengen.
- 15 geeft kwantitatieve informatie betekenis door deze te betrekken op persoonlijke ervaringen.
- 16 geeft kwantitatieve informatie betekenis door deze te betrekken op alledaagse algemene kennis.

PAV3 (3) – ET9 - De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weergeven.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)

Functionele kwantitatieve geletterdheid

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET9: De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weergeven.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

Gepaste hulpmiddelen: zakrekenmachine, computerprogramma's, millimeterpapier, ...

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3(1-2) ET7, ET8, ET10, ET11 en ET12: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij de concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET8: De leerlingen kunnen de regel van drieën functioneel toepassen.

PAV2 ET9: De leerlingen kunnen het begrip percent functioneel gebruiken.

PAV2 ET11: De leerlingen kunnen grootheden schatten, meten en berekenen in functionele situaties.

PAV2 ET12: De leerlingen kunnen de schaal functioneel gebruiken.

PAV2 ET13: De leerlingen verwerven wiskundige denkmethoden (o.a. ordenen, schematiseren, structureren) om probleemoplossend te redeneren en problemen uit het dagelijkse leven op te lossen.

PAV2 ET14: De leerlingen kunnen een schematische voorstelling lezen en interpreteren.

PAV3(1-2) ET7: De leerlingen kunnen evenredigheden functioneel toepassen met o.a.:

- het principe van de regel van drieën,
- percentrekenen,
- schaalgebruik.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 kent verschillende mogelijkheden om twee variabelen in grafische vorm weer te geven.
- 2 kiest voor een bepaalde grafische voorstelling in functie van het doel.
- 3 gebruikt gepaste hulpmiddelen.
- 4 vermeldt in de voorstelling welke grootheden worden uitgezet.
- 5 vermeldt in welke eenheden de grootheden worden uitgezet.
- 6 hanteert een gepaste gradering.
- 7 vervolledigt de schematische voorstelling rekening houdend met de gekozen gradering en met de gegevens uit de opdracht.
- 8 werkt nauwkeurig.
- 9 beoordeelt de gemaakte grafische voorstelling op leesbaarheid.
- 10 hanteert layout om de numerieke gegevens duidelijker naar voor te brengen.

PAV3 (3) – ET10 - De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

Functionele kwantitatieve geletterdheid

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET9: De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weergeven.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

Functionele ICT-geletterdheid

Problemen oplossen

Werken in teamverband

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET7, ET8, ET9, ET11 en ET12: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET1: De leerlingen kunnen informatief luisteren en lezen.

PAV2 ET16: De leerlingen zijn ingesteld op het inschatten van de grootteorde van resultaten, het controleren van bewerkingen en resultaten, het vergelijken van oplossingen.

PAV3(1-2) ET9: De leerlingen kunnen in functionele situaties op adequate wijze spontaan en zelfstandig metingen uitvoeren.

PAV3(1-2) ET1: De leerlingen kunnen uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen.

PAV3(1-2) ET7: De leerlingen kunnen evenredigheden functioneel toepassen met o.a.:

- het principe van de regel van drieën,
- procentrekenen,
- schaalgebruik.

PAV3(1-2) ET10: De leerlingen kunnen spontaan en zelfstandig metingen, rekeningen en bewerkingen controleren.

PAV3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3(1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

PAV3(1-2) ET22: De leerlingen zien het belang in van maatschappelijk relevante formuleren en procedures.

PAV3(1-2) ET23: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante formuleren lezen, invullen en controleren.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 volgt de actualiteit.
- 2 selecteert berichten met kwantitatieve informatie die voor hem van toepassing zijn.
- 3 beslist welke kwantitatieve informatie voor hem relevant is.
- 4 benut de kwantitatieve informatie om zijn persoonlijke en /of maatschappelijke situatie te organiseren of te vergemakkelijken.
- 5 verantwoordt zijn dagelijks handelen op basis van maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie.
- 6 houdt bij het uitvoeren van taken rekening met alle relevante kwantitatieve informatie.

PAV3 (3) – ET11 - De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)

Functionele kwantitatieve geletterdheid

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET9: De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weer geven.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

[Functionele ICT-geletterdheid](#)

[Problemen oplossen](#)

[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET7, ET8, ET9, ET10 en ET12: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV3(1-2) ET2: De leerlingen kunnen over die informatie reflecteren en ze evalueren.

PAV3(1-2) ET10: De leerlingen kunnen spontaan en zelfstandig metingen, rekeningen en bewerkingen controleren.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 beoordeelt kwantitatieve tekstinformatie kritisch rekening houdend met de bron.
- 2 beoordeelt kwantitatieve tekstinformatie kritisch rekening houdend met het doel van de tekst.
- 3 beoordeelt kwantitatieve tekstinformatie kritisch rekening houdend met de tekstsoort.
- 4 beoordeelt kwantitatieve tekstinformatie kritisch rekening houdend met de actualiteitswaarde.
- 5 beoordeelt de kwantitatieve tekstinformatie kritisch rekening houdend met de auteur.
- 6 toetst de inhoud van de kwantitatieve tekstinformatie aan een eigen referentiekader.
- 7 formuleert zijn eigen bedenkingen bij de kwantitatieve gegevens en de grafische voorstelling ervan.
- 8 formuleert zijn onmogelijkheid om kritisch te oordelen.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 houdt bij het beoordelen van maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie rekening met mogelijk verdoken, tegenstrijdige of gemanipuleerde gegevens.
- 2 houdt bij het beoordelen van maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie rekening met dubbelzinnigheden, persoonlijke stijl van de auteur, dubbele boodschappen.
- 3 plaatst vraagtekens bij het representatief zijn van de genomen steekproef.
- 4 zet procentuele gegevens om in absolute cijfers.

PAV3 (3) – ET12- *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

Situering van de eindterm

Functionele tekstgeletterdheid

Functionele kwantitatieve geletterdheid

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET9: De leerlingen kunnen voor twee variabelen informatie in een aangepaste grafische vorm weer geven.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

Functionele ICT-geletterdheid

Problemen oplossen

Werken in teamverband

Horizontale samenhang van deze eindterm met

***PAV3/3 ET6:** De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

PAV3/3 ET7, ET8, ET9, ET10 en ET11: zie boven

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging.

De leerling beschikt minimaal over volgende competenties

Opstappen

De leerling/cursist

- 1 is op de hoogte van ethische principes vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind.
- 2 is bereid rekening te houden met ethische principes vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 formuleert veronderstellingen op basis van maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie, rekening houdend met ethische principes..
- 2 confronteert maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie die tegengesteld is aan de eigen verwachtingen met het eigen denkkader, rekening houdend met ethische principes.
- 3 neemt over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt in rekening houdend met ethische principes.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 formuleert een eigen standpunt over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie, rekening houdend met ethische principes.
- 2 neemt na een kritische beoordeling een eigen standpunt in tegen misleidende kwantitatieve informatie rekening houdend met ethische principes.
- 3 verantwoordt zijn dagelijkse handelen door afweging van maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie, eigen kennis, ervaringen en gedragingen.

PAV3 (3) – ET13 - De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

Functionele ICT-geletterdheid

PAV3/3 ET13: De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging, auteursrecht, privacy, beveiliging.

[Problemen oplossen](#)
[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

Handige hulpmiddelen: vb. sjablonen, ...

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET14, ET15, ET16, ET17 en ET18: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET19: De leerlingen kunnen onder begeleiding gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie.

PAV3(1-2) ET 13: *De leerlingen kunnen spontaan gebruikmaken van voor hen relevante informatie- en communicatietechnologie (ICT).

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 beheert de boomstructuur van de computer:
 - maakt mappen;
 - onderscheidt stations, mappen en bestanden;
 - verplaatst, kopieert en verwijdert mappen en bestanden;
 - wijzigt de naam van mappen en bestanden;
 - vindt zelfstandig en efficiënt aangemaakte bestanden terug.
- 2 benoemt bestanden zelfstandig en op een zinvolle manier.
- 3 gebruikt het juiste programma voor de juiste toepassing.
- 4 gebruikt handige hulpmiddelen.
- 5 maakt een reservekopie van belangrijke documenten.
- 6 gebruikt beveiligingsprogramma's.
- 7 houdt bij het gebruik van de computer rekening met voorschriften voor veiligheid, gezondheid en milieu.
- 8 benut de mogelijkheden van de relevante computersoftware optimaal.
- 9 houdt bij de aankoop van functionele software en hardware rekening met zijn persoonlijke budget.

PAV3 (3) – ET14 - De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

Functionele ICT-geletterdheid

PAV3/3 ET13: De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging, auteursrecht, privacy, beveiliging.

[Problemen oplossen](#)
[Werken in teamverband](#)

Concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2) zijn mogelijke opstappen:

PAV2 ET17: De leerlingen kunnen onder begeleiding relevante en voor hen toegankelijke informatie in herkenbare concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV2 ET19: De leerlingen kunnen onder begeleiding gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie.

PAV3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3(1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

PAV3(1-2) ET13: *De leerlingen kunnen spontaan gebruikmaken van voor hen relevante informatie- en communicatietechnologie (ICT).

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 analyseert de opdracht.
- 2 zoekt zelf de geschikte ICT- programma's.
- 3 integreert tekst-, cijfer-, beeld en/of geluidsmateriaal in één document.
- 4 schakelt vlot en efficiënt tussen gekozen programma's.

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET13, ET15, ET16, ET17 en ET18: zie boven
PAV3/3 ET1: De leerlingen kunnen uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen.

PAV3/3 ET2: De leerlingen kunnen over die informatie reflecteren en ze evalueren.

PAV3/3 ET7: De leerlingen kunnen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 maakt een eenvormige lay-out op voor onderdelen bekomen uit verschillende programma's.
- 2 maakt een presentatie door gebruik te maken van ICT.

PAV3 (3) – ET15 - De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

Functionele ICT-geletterdheid

PAV3/3 ET13: De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging. auteursrecht, privacy, beveiliging.

[Problemen oplossen](#)
[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3 /3 ET1: De leerlingen kunnen uit diverse tekstsoorten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET 2: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht uit verschillende soorten teksten informatie vergelijken en integreren

PAV3/3 ET7: De leerlingen uit tabellen, grafieken, diagrammen of kaarten relevante informatie selecteren.

PAV3/3 ET8: De leerlingen voor een specifieke opdracht kwantitatieve gegevens selecteren en bewerken.

PAV3/3 ET13, ET14, ET15, ET16, ET17 en ET18: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET17: De leerlingen kunnen onder begeleiding relevante en voor hen toegankelijke informatie in herkenbare concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV2 ET19: De leerlingen kunnen onder begeleiding gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie.

PAV3 (1-2) ET11 : De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3 (1-2) ET12 : De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

PAV3 (1-2) ET13 : *De leerlingen kunnen spontaan gebruikmaken van voor hen relevante informatie- en communicatietechnologie (ICT).

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 gaat zelf op zoek naar geschikte ICT-bronnen in functie van een gegeven onderwerp en/of van een gegeven/eigen doel.
- 2 schat zelf de moeilijkheidsgraad van de gevonden ICT-bronnen in.
- 3 elimineert afleiders uit de gevonden ICT- informatie.
- 4 maakt eigen verwachtingen ondergeschikt aan de globale boodschap.
- 5 maakt een onderscheid tussen eigen emoties en interpretaties en de globale boodschap.
- 6 vindt in twee verschillende of gelijke ICT-bronnen informatie die met mekaar verband houdt.
- 7 onderscheidt in twee verschillende of gelijke ICT-bronnen identieke, tegenstrijdige en aanvullende informatie over één thema.
- 8 beslist welke informatie uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen relevant is.
- 9 bewerkt de informatie uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen om zich de inhoud eigen te maken.
- 10 toetst de informatie uit de verschillende ICT-bronnen aan de eigen algemene kennis .
- 11 werkt ideeën uit door informatie uit verschillende delen uit dezelfde ICT-bron:
 - met mekaar te combineren;
 - met mekaar in verband te brengen.
- 12 werkt ideeën uit door informatie uit twee ICT-bronnen:
 - met mekaar te combineren;
 - met mekaar in verband te brengen.
- 13 verklaart ideeën uit de ICT-bronnen door deze te betrekken op persoonlijke ervaringen.
- 14 maakt een eigen ICT-product met info uit verschillende bronnen. (proza, kwantitatief en ICT)

Sommige leerlingen/ cursisten gaan een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 onderscheidt tegenstrijdige informatie die bestaat uit aanvaardbare of misleidende gegevens.
- 2 onderscheidt informatie die relevant is voor een opdracht en informatie die in een andere context relevant is.
- 3 vindt in een tekst met vertrouwd onderwerp verdoken informatie terug.

PAV3 (3) – ET16 - De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

Functionele ICT-geletterdheid

PAV3/3 ET13: De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging, auteursrecht, privacy, beveiliging.

[Problemen oplossen](#)
[Werken in teamverband](#)

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET17: De leerlingen kunnen onder begeleiding relevante en voor hen toegankelijke informatie in herkenbare concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV2 ET19: De leerlingen kunnen onder begeleiding gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie.

PAV3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3(1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

PAV3(1-2) ET13: *De leerlingen kunnen spontaan gebruikmaken van voor hen relevante informatie- en communicatietechnologie (ICT).

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 volgt de actualiteit op het vlak van functionele ICT- toepassingen.
- 2 beoordeelt of ICT-toepassingen voor hem relevant zijn.
- 3 beslist of ICT-toepassingen voor hem relevant kunnen zijn.
- 4 benut ICT- toepassingen om zijn persoonlijke en /of maatschappelijke situatie te organiseren of te vergemakkelijken.

Wat bedoelen we met

maatschappelijk relevante ICT-toepassingen die voor de leerlingen/ cursisten relevant kunnen zijn:

GSM, netbanking, phonebanking, selfbanking, elektronisch formulieren en documenten aanvragen en/ of invullen, e-mailen, chatten, digitale camera gebruiken, GPS, PC, printer, multimedia projector, internet, TV, video, DVD,

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET4: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET10: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve tekstinformatie praktisch aanwenden.

PAV3/3 ET13, ET14, ET17 en ET18: zie boven.

PAV3 (3) – ET17 - De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

Functionele ICT-geletterdheid

PAV3/3 ET13: De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging. auteursrecht, privacy, beveiliging.

[Problemen oplossen](#)
[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

ICT-bronnen: tekst-, beeld- en geluidmateriaal verspreid via internet of via andere media.

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET13, ET14, ET15, ET16 en ET18: zie boven

PAV3/3 ET5: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante tekstinformatie kritisch beoordelen

PAV3/3 ET11: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie kritisch beoordelen.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET17: De leerlingen kunnen onder begeleiding relevante en voor hen toegankelijke informatie in herkenbare concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV2 ET19: De leerlingen kunnen onder begeleiding gebruik maken van informatie- en communicatietechnologie.

PAV3(1-2) ET11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.

PAV3(1-2) ET12: De leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

PAV3(1-2) ET 13: *De leerlingen kunnen spontaan gebruik maken van voor hen relevante informatie- en communicatietechnologie (ICT).

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 beoordeelt de via ICT ingewonnen informatie rekening houdend met de aard van de ICT- bron.
- 2 beoordeelt de via ICT ingewonnen informatie rekening houdend met het doel van de ICT-bron.
- 3 beoordeelt de via ICT ingewonnen informatie rekening houdend met de actualiteitswaarde van de ICT-bron.
- 4 toetst de via ICT ingewonnen informatie aan een referentiekader.
- 5 formuleert zijn eigen bedenkingen bij de inhoud van de ICT-bron.
- 6 formuleert zijn onmogelijkheid om kritisch te oordelen.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Topper

De leerling/ cursist formuleert zijn eigen bedenkingen bij de opbouw, de structuur, het gebruiksgemak en bij de bruikbaarheid van de ICT-bron.

PAV3 (3) – ET18 - *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)

Functionele ICT-geletterdheid

PAV3/3 ET13: De leerlingen kunnen bij algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken.

PAV3/3 ET14: De leerlingen kunnen voor een specifieke opdracht twee of meer programma's selecteren en gebruiken en de resultaten ervan integreren tot één product.

PAV3/3 ET15: De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ICT-bronnen en deze informatie integreren.

PAV3/3 ET16: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante ICT-toepassingen gebruiken.

PAV3/3 ET17: De leerlingen kunnen maatschappelijk relevante informatie, met behulp van ICT ingewonnen, kritisch beoordelen.

PAV3/3 ET18: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante informatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt innemen rekening houdend met enerzijds ethische principes en anderzijds deontologische principes met betrekking tot auteursrecht, privacy, beveiliging. auteursrecht, privacy, beveiliging.

[Problemen oplossen](#)
[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm met

PAV3/3 ET6: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante tekstinformatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

PAV3/3 ET12: *De leerlingen kunnen over maatschappelijk relevante kwantitatieve informatie een eigen standpunt innemen, rekening houdend met ethische principes.

PAV3/3 ET13, ET14, ET15, ET16 en ET17: zie boven

De leerling/ cursist beschikt minimaal over volgende competenties

Opstappen

De leerling/cursist

- 1 is op de hoogte van ethische principes vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind.
- 2 is bereid rekening te houden met ethische principes vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 formuleert veronderstellingen op basis van maatschappelijk relevante tekstinformatie ingewonnen met behulp van ICT, rekening houdend met ethische principes.
- 2 confronteert ideeën die tegengesteld zijn aan de eigen verwachtingen met het eigen denkkader, rekening houdend met ethische principes.
- 3 neemt over maatschappelijk relevante tekstinformatie ingewonnen met behulp van ICT, een eigen standpunt in rekening houdend met ethische principes.
- 4 formuleert over maatschappelijk relevante tekstinformatie ingewonnen met behulp van ICT een eigen mening, rekening houdend met ethische principes.
- 5 kent de risico's van het doorgeven van gegevens via internet.
- 6 ontwikkelt een correcte houding ten aanzien van de auteursrechterlijke aspecten van software en van digitaal beeld-, tekst- en geluidsmateriaal.
- 7 ontwikkelt een kritische reflex ten aanzien van het verzamelen en het gebruik van persoonsgegevens door derden.
- 8 leeft regels omtrent auteursrechten, privacy en beveiliging na.
- 9 leeft regels inzake ICT-gebruik na in overeenstemming met ethische en deontologische regels.

PAV3 (3) – ET19 - De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET20, ET21, ET22, ET23, ET24 en ET25: zie boven

Concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1-2) zijn mogelijke opstappen

PAV2 ET13: De leerlingen verwerven wiskundige denkmethoden (o.a. ordenen, schematiseren, structureren) om probleemoplossend te redeneren en problemen uit het dagelijkse leven op te lossen.

PAV3(1-2) ET8: De leerlingen kunnen in praktische situaties de verworven wiskundige denkmethodes uit de tweede graad zelfstandig toepassen (o.a. ordenen, schematiseren, structureren).

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 herkent het probleem.
- 2 situeert het probleem in tijd, ruimte en context.
- 3 herformuleert het probleem met eigen woorden of schematisch.
- 4 maakt onderscheid tussen wat deel uitmaakt van het probleem en wat niet.
- 5 maakt onderscheid tussen een gekend/bekend probleem en een onbekend/nieuw probleem.
- 6 linkt een regelmatig terugkerend probleem aan een eerder gebruikte oplossingsstrategie.

PAV3 (3) – ET20 - De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Werken in teamverband

Wat bedoelen we met beïnvloedende factoren

- menselijke factoren zoals beschikbaarheid van de deskundigheid, persoonlijke belangen, persoonlijke meningen;
- maatschappelijke, ethische en/of milieufactoren;
- materiële factoren zoals de beschikbare tijd, de beschikbare middelen, de kostprijs, de gestelde eisen;
- de voorgeschiedenis van het probleem;
- sommige beïnvloedende factoren hebben een dwingend of bindend karakter zoals de factoren opgesomd in PAV3/3 ET 25: comfort, veiligheid en hygiëne;
- ook bepaalde procedures kunnen een dwingend karakter hebben.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET19, ET21, ET22, ET23, ET24 en ET25: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET13: De leerlingen verwerven wiskundige denkmethoden (o.a. ordenen, schematiseren, structureren) om probleemoplossend te redeneren en problemen uit het dagelijkse leven op te lossen.

PAV3(1-2) ET8: De leerlingen kunnen in praktische situaties de verworven wiskundige denkmethodes uit de tweede graad zelfstandig toepassen (o.a. ordenen, schematiseren, structureren).

PAV3(1-2) ET14: De leerlingen zien in dat ze keuzes moeten maken om hun leven adequaat te organiseren.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/cursist

- 1 staat stil bij het feit dat beïnvloedende factoren een rol spelen bij het oplossen van problemen.
- 2 is bereid stil te staan bij de persoonlijke betrokkenheid als beïnvloedende factor.
- 3 achterhaalt de beïnvloedende factoren.
- 4 rangschikt de beïnvloedende factoren volgens belangrijkheid.
- 5 geeft de relaties aan tussen de beïnvloedende factoren.
- 6 herkent procedures die gebruikt worden in het kader van probleemoplossing.

PAV3 (3) – ET21 - De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

strategie:

- Van Dale: plan volgens welk men te werk gaat (een stappenplan)

mogelijke oplossingsstrategieën:

- vragen om extra informatie;
- vragen om extra ondersteuning;
- experts inschakelen;
- relevante (elektronische) bronnen raadplegen.;
- wijzigingsvoorstellen verwerken,
- handleidingen of voorschriften raadplegen,
- tips of adviezen van anderen toepassen in het gebruik van alledaagse systemen, procedures of regels;
- terugvallen op eigen ervaringen en eerder gebruikte oplossingsstrategieën.

belangrijke beïnvloedende factoren: zie ET20

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET19, ET20, ET22, ET23, ET24 en ET25: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET13: De leerlingen verwerven wiskundige denkmethoden (o.a. ordenen, schematiseren, structureren) om probleemoplossend te redeneren en problemen uit het dagelijkse leven op te lossen.

PAV2 ET21: De leerlingen kunnen individuele opdrachten van beperkte omvang onder begeleiding organiseren, uitvoeren en evalueren.

PAV3(1-2) ET8: De leerlingen kunnen in praktische situaties de verworven wiskundige denkmethodes uit de tweede graad zelfstandig toepassen (o.a. ordenen, schematiseren, structureren).

PAV3(1-2) ET14: De leerlingen zien in dat ze keuzes moeten maken om hun leven adequaat te organiseren.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 is bereid om voor een probleem een effectieve oplossing te zoeken.
- 2 ziet een eventueel verband tussen een nieuw probleem en eerder ervaren probleemsituaties.
- 3 beseft welke zijn eigen mogelijkheden en beperkingen zijn bij het kiezen van de geschikte oplossingsstrategie.
- 4 beseft dat er verschillende oplossingsstrategieën mogelijk zijn.
- 5 verzamelt informatie over mogelijke oplossingsstrategieën.
- 6 schat het resultaat in van mogelijke oplossingsstrategieën.
- 7 weegt per oplossingsstrategie de voor- en nadelen af.
- 8 bepaalt welke werkwijzen, procedures, regels, hulpmiddelen en/of materialen het meest effectief en efficiënt zijn.
- 9 kiest de meest geschikte oplossing rekening houdend met belangrijke beïnvloedende factoren.
- 10 houdt een alternatieve oplossingsstrategie achter de hand.

PAV3 (3) – ET22 - De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Wat bedoelen we met

Beheersingsstrategieën

- tijdbeheersing: met tijdschema's werken;
- geldbeheersing: werken met formulieren voor aanschaf van materialen;
- informatiebeheersing: archiveren van relevante informatie;
- organisatiebeheersing: heldere toewijzing van bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

Bewakingsstrategieën

- eigen antwoorden of waarnemingen vergelijken met die van anderen;
- checklists hanteren;
- regelmatig reacties vragen;
- controlesysteem hanteren.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET19, ET20, ET21, ET23, ET24 en ET25: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET13: De leerlingen verwerven wiskundige denkmethoden (o.a. ordenen, schematiseren, structureren) om probleemoplossend te redeneren en problemen uit het dagelijkse leven op te lossen.

PAV2 ET20: De leerlingen kunnen hun dagelijkse leven organiseren.

PAV2 ET21: De leerlingen individuele opdrachten van beperkte omvang onder begeleiding organiseren, uitvoeren en evalueren.

PAV3(1-2) ET14: De leerlingen zien in dat ze keuzes moeten maken om hun leven adequaat te organiseren.

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft ook nog de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 verdeelt een opdracht in hanteerbare taken en identificeert de relaties tussen deze taken.
- 2 selecteert oplossingsgerichte activiteiten die passen bij doel en context.
- 3 bepaalt hoeveel tijd nodig is om een taak en het geheel van taken uit te voeren.
- 4 bepaalt welke middelen er nodig zijn om een taak en het geheel van de taken uit te voeren.
- 5 bepaalt de volgorde van de te ondernemen acties en voert deze uit conform eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden.
- 6 controleert of de planning realistisch is en toetst dit eventueel bij de juiste personen.
- 7 zet beheersingsstrategieën en bewakingsstrategieën in om de uitvoering van het plan van aanpak zo efficiënt en effectief mogelijk te laten verlopen.
- 8 kan omgaan met tegenslagen.
- 9 schakelt indien nodig een deskundige in.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan een stap verder

Toppers

De leerling/ cursist

- 1 vertaalt fasering, planning en inzet van werkwijzen, procedures, regels, hulpmiddelen en/of materialen in een plan.
- 2 identificeert sterke en zwakke punten, voorspelbare en niet te voorspellen ontwikkelingen in het plan.

PAV3 (3) – ET23 - De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET21: De leerlingen kunnen individuele opdrachten van beperkte omvang onder begeleiding organiseren, uitvoeren en evalueren.

PAV3 (1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist hanteert strategieën bij het evalueren en bij het bijsturen van elke stap.

Het is de bedoeling dat de leerling/ cursist elke stap gaat evalueren en op basis van deze evaluatie de stappen bijstuurt. Hiervoor kunnen strategieën ingezet worden.

Wat bedoelen we met

Strategieën

- vragen om extra informatie ter ondersteuning van zelfbeoordeling,
- relevante (elektronische) bronnen raadplegen; wijzigingsvoorstellen verwerken;
- handleidingen of voorschriften raadplegen;
- tips of adviezen van anderen toepassen in het gebruik van alledaagse systemen, procedures of regels.
- eigen antwoorden of waarnemingen vergelijken met die van anderen;
- checklist hanteren;
- regelmatig reacties vragen;
- controlesysteem hanteren;
- een eindevaluatie doen voor zichzelf en indien nodig en mogelijk nieuwe stappen zetten of extra inspanningen leveren;
- kwaliteitsbeheersing: tussentijdse rapportages opstellen over bereikte resultaten;
- tijdsbeheersing: met tijdschema's werken;
- geldbeheersing: werken met formulieren voor aanschaf van materialen;
- informatiebeheersing: archiveren van relevante informatie;
- organisatiebeheersing: heldere toewijzing van bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET19, ET20, ET21, ET22, ET24 en ET25: zie boven

PAV3 (3) – ET24 - De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties ertussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET21: De leerlingen kunnen individuele opdrachten van beperkte omvang onder begeleiding organiseren, uitvoeren en evalueren.

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 gaat na of het probleem is opgelost.
- 2 gaat na of het probleem efficiënt is opgelost.
- 3 staat kritisch tegenover het bereikte resultaat en tegenover de gevolgde weg.
- 4 trekt lessen uit de gevolgde strategie.
- 5 stuurt de gevolgde strategie bij op basis van reflectie.
- 6 stuurt de gevolgde strategie bij in functie van het doel.
- 7 overweegt andere oplossingsstrategieën.
- 8 zet voor- en nadelen van de gehanteerde strategie op een rij in functie van een toekomstig probleem.

Wat bedoelen we met

Resultaat van het proces = product (het plan zelf en de uitvoering ervan)

De gevolgde strategie = proces

In deze eindterm gaat het om een meta-evaluatie van het proces en het product

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET19, ET20, ET21, ET22, ET23 en ET25: zie boven

PAV3 (3) – ET25 - De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)

Problemen oplossen

PAV3/3 ET19: De leerlingen kunnen zelfstandig de essentie van een probleem vatten en omschrijven.

PAV3/3 ET20: De leerlingen kunnen bij een probleem beïnvloedende factoren achterhalen, ze vervolgens volgens belangrijkheid rangschikken en de relaties er-tussen aangeven.

PAV3/3 ET21: De leerlingen kunnen voor een probleemstelling de meest geschikte oplossingsstrategie kiezen.

PAV3/3 ET22: De leerlingen kunnen een planning opmaken en ze uitvoeren.

PAV3/3 ET23: De leerlingen kunnen bij elke stap de gevolgde strategie evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET24: De leerlingen kunnen het resultaat van het proces evalueren en de gevolgde strategie optimaliseren.

PAV3/3 ET25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.

[Werken in teamverband](#)

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET19, ET20, ET21, ET22, ET23 en ET24: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV3 (1-2) ET31: *De leerlingen zijn gemotiveerd om te zorgen voor de eigen gezondheid en het eigen welzijn en dat van anderen.

PAV3 (1-2) ET32: *De leerlingen nemen spontaan een veilige houding aan in dagelijkse situaties.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het oplossen van problemen. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond problemen oplossen.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 gebruikt bij het oplossen van problemen comfortnormen als vereiste criteria bij het opstellen, uitvoeren, evalueren en optimaliseren van het probleemoplossend stappenplan.
- 2 gebruikt bij het oplossen van problemen veiligheidsnormen en voorschriften als vereiste criteria bij het opstellen, uitvoeren, evalueren en optimaliseren van het probleemoplossend stappenplan.
- 3 gebruikt bij het oplossen van problemen hygiënenormen en -voorschriften als vereiste criteria bij het opstellen, uitvoeren, evalueren en optimaliseren van het probleemoplossend stappenplan.

Deze concretisering is van belang bij elke eindterm over problemen oplossen.

PAV3 (3) – ET26 - De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET2: De leerlingen kunnen luisteren in interactie met anderen.

PAV2 ET3: De leerlingen zijn mondeling assertief: ze kunnen informatie inwinnen, samenvatten en meedelen.

PAV2 ET5: De leerlingen kunnen hun eigen mening en gevoelens uiten.

PAV2 ET6: De leerlingen hanteren gepaste taal en omgangsvormen.

PAV2 ET20: De leerlingen kunnen hun dagelijkse leven organiseren.

PAV2 ET21: De leerlingen kunnen individuele opdrachten van beperkte omvang onder begeleiding organiseren, uitvoeren en evalueren.

PAV2 ET22: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten onder begeleiding:

- overleggen en actief deelnemen;
- instructies uitvoeren;
- reflecteren.

PAV2 ET23: De leerlingen kunnen omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures.

PAV3(1-2) ET4: De leerlingen kunnen mondeling argumenteren.

PAV3(1-2) ET6: De leerlingen kunnen zich mondeling duidelijk uiten.

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

PAV3(1-2) ET16: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten

- overleggen en actief deelnemen;
- in teamverband instructies uitvoeren;
- reflecteren en bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

Wat bedoelen we met

overleg- en onderhandelingstechnieken:

brainstormen, rondje houden, ideeën of ervaringen uitwisselen, bewust kiezen hoe en wanneer een bijdrage te leveren, anderen uitnodigen een bijdrage te leveren, op eigen initiatief toelichting geven, gerichte vragen stellen om informatie op tafel te krijgen, doorvragen, relaties tussen informatie leggen, vragen stellen om punten die door anderen zijn ingebracht te verhelderen, effectiviteit van de eigen inbreng evalueren en indien nodig verbeteren, duidelijkheid scheppen over het gewenste samenwerkingsresultaat, duidelijkheid scheppen over individuele en gezamenlijke belangen in het bereiken van het samenwerkingsresultaat, identificeren en bespreken van eventuele verschillen in belangen, inbrengen van eigen wensen en voorkeuren ten aanzien van werkzaamheden, werkwijze en planning, compromissen en groepsbesluiten accepteren, relevante informatie inbrengen, voorstellen doen, steun geven door bijvoorbeeld mee te denken of advies te geven, tolerantie tonen voor verschillen in mening.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 scheidt in overleg duidelijkheid over de opdracht en over het te bereiken doel.
- 2 toetst de geïnterpreteerde opdracht bij de opdrachtgever.
- 3 past overleg- en onderhandelingstechnieken toe.
- 4 stelt in overleg een stappenplan op.
- 5 spreekt in overleg een taakverdeling af en legt hierbij de inhoud, de werkwijze, het tijdspad en de verantwoordelijkheden vast.
- 6 stuurt indien nodig zijn eigen visie bij na overleg in de groep.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Topper

De leerling/ cursist maakt bij het vastleggen van de taakverdeling optimaal gebruik van kennis en vaardigheden, kwaliteiten en ervaring van de groepsleden.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET27, ET28, ET29, ET30, ET31 en ET32: zie boven

PAV3 (3) – ET27 - De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Wat bedoelen we met

zich constructief aansluiten: **Dit kan zijn: positief meewerken, actief deelnemen, meewerken als een kritische vriend,**

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3: ET26, ET28, ET29, ET30, ET31 en ET32: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

PAV3(1-2) ET16: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten

- overleggen en actief deelnemen;
- in teamverband instructies uitvoeren;
- reflecteren en bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

Deze eindterm hoeft geen concretisering.

PAV3 (3) – ET28 - De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET27, ET29, ET30, ET31 en ET32: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET22: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten onder begeleiding:

- overleggen en actief deelnemen;
- instructies uitvoeren;
- reflecteren.

PAV2 ET23: De leerlingen kunnen omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures.

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

PAV3(1-2) ET16: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten

- overleggen en actief deelnemen;
- in teamverband instructies uitvoeren;
- reflecteren en bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

De leerling verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 voert de eigen taak uit zoals werd afgesproken binnen de groep, zonder de totaliteit van de groepsopdracht uit het oog te verliezen.
- 2 werkt actief mee aan de gemaakte afspraken, ongeacht het eigen standpunt.

PAV3 (3) – ET29 - De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET22: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten onder begeleiding:

- overleggen en actief deelnemen;
- instructies uitvoeren;
- reflecteren.

PAV2 ET23: De leerlingen kunnen omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures.

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

PAV3(1-2) ET16: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten

- overleggen en actief deelnemen;
- in teamverband instructies uitvoeren;
- reflecteren en bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET26, ET27, ET28, ET30, ET31 en ET32: zie boven

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

- 1 De leerling/ cursist
- 2 kent het verschil tussen productevaluatie en procesevaluatie.
- 3 gaat tijdens het uitvoeren van zijn eigen taak na of de bereikte resultaten voldoen aan de vooropgestelde opdracht en planning.
- 4 gaat tijdens het uitvoeren van zijn eigen taak na of hij zelf zijn aangegane engagementen nagekomen is.
- 5 communiceert met de andere groepsleden over de aangegane engagementen.
- 6 gaat tijdens het uitvoeren van zijn eigen taak na of de andere groepsleden de voor zijn eigen bijdrage belangrijke engagementen zijn nagekomen
- 7 herkent situaties waarin het noodzakelijk, raadzaam of wenselijk kan zijn, om de eigen bijdrage eventueel bij te sturen.
- 8 onderkent welke eigen inspanningen er nodig zijn om de eigen bijdrage bij te sturen.
- 9 brengt teamleden op de hoogte, indien hij zich niet aan gemaakte afspraken kan houden.
- 10 houdt bij het bijsturen van zijn eigen bijdrage rekening met de eigen mogelijkheden en beperkingen en met de totaliteit van de groepsopdracht.
- 11 communiceert met de opdrachtgever en/of met de andere groepsleden over een eventuele bijsturing van de eigen bijdrage.
- 12 confirmeert de gewijzigde eigen bijdrage bij de opdrachtgever en bij de andere groepsleden.
- 13 onderkent tijdens het uitvoeren van de eigen bijdrage, voor andere personen relevante informatie en speelt deze door.

PAV3 (3) – ET30 - De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET26, ET27, ET28, ET29, ET31 en ET32: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET2: De leerlingen kunnen luisteren in interactie met anderen.

PAV2 ET3: De leerlingen zijn mondeling assertief: ze kunnen informatie inwinnen, samenvatten en meedelen.

PAV2 ET5: De leerlingen kunnen hun eigen mening en gevoelens uiten.

PAV2 ET6: De leerlingen hanteren gepaste taal en omgangsvormen.

PAV2 ET22: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten onder begeleiding:

- overleggen en actief deelnemen;
- instructies uitvoeren;
- reflecteren.

PAV2 ET23: De leerlingen kunnen omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures.

PAV3(1-2) ET4: De leerlingen kunnen mondeling argumenteren.

PAV3(1-2) ET6: De leerlingen kunnen zich mondeling duidelijk uiten.

PAV3(1-2) ET15: De leerlingen kunnen opdrachten zelfstandig plannen, organiseren, uitvoeren, evalueren en indien nodig bijsturen.

PAV3(1-2) ET16: De leerlingen kunnen bij groepsopdrachten

- overleggen en actief deelnemen;
- in teamverband instructies uitvoeren;
- reflecteren en bijsturen.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 verwoordt hoe en waarom er op een bepaalde manier gewerkt werd.
- 2 geeft de essentie van de eigen bijdrage weer.
- 3 geeft een stand van zaken van de eigen bijdrage.
- 4 signaleert resultaten en knelpunten.
- 5 vraagt tussentijdse feedback over de eigen bijdrage.
- 6 formuleert wijzigingen i.f.v. het te bereiken resultaat.
- 7 verfijnt de opdracht n.a.v. de tussentijdse rapportering.
- 8 pleit, indien aangewezen, voor bijsturing van de groepsopdracht na tussentijdse rapportering van de eigen bijdrage.

PAV3 (3) – ET31 - De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET26, ET27, ET28, ET29, ET30 en ET32: zie boven

Mogelijke opstappen zijn te vinden bij concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2)

PAV2 ET2: De leerlingen kunnen luisteren in interactie met anderen.

PAV2 ET3: De leerlingen zijn mondeling assertief: ze kunnen informatie inwinnen, samenvatten en meedelen.

PAV2 ET5: De leerlingen kunnen hun eigen mening en gevoelens uiten.

PAV2 ET6: De leerlingen hanteren gepaste taal en omgangsvormen.

PAV3(1-2) ET4: De leerlingen kunnen mondeling argumenteren.

PAV3(1-2) ET6: De leerlingen kunnen zich mondeling duidelijk uiten.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De groep

- 1 toetst het groepsresultaat aan de overeengekomen opdracht.
- 2 geeft feedback op het verloop van de samenwerking en op de bereikte resultaten ;
- 3 is bereid het groepsresultaat en de teamwerking te bespreken, ongeacht de kritiek op haar eigen bijdrage.

De leerling/ cursist

- 4 krijgt feedback op zijn inbreng en werkwijze.

Sommige leerlingen/ cursisten gaan nog een stap verder

Topper

De leerling/ cursist gebruikt feedback om zijn eigen interactievaardigheden bij te sturen.

PAV3 (3) – ET32 - *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Situering van de eindterm

[Functionele tekstgeletterdheid](#)
[Functionele kwantitatieve geletterdheid](#)
[Functionele ICT-geletterdheid](#)
[Problemen oplossen](#)

Werken in teamverband

PAV3/3 ET26: De leerlingen kunnen met het oog op een te bereiken doel over de aanpak, de taakverdeling en de verantwoordelijkheden van een groepsopdracht overleggen en onderhandelen.

PAV3/3 ET27: De leerlingen kunnen zich bij een groepsopdracht constructief aansluiten bij een in team genomen beslissing.

PAV3/3 ET28: De leerlingen kunnen de eigen taken van een groepsopdracht volgens afspraken uitvoeren.

PAV3/3 ET29 : De leerlingen kunnen de eigen bijdrage, zowel qua proces als qua product, tussentijds evalueren en eventueel bijsturen.

PAV3/3 ET30 : De leerlingen kunnen over de eigen bijdrage aan een groepsopdracht beknopt verslag uitbrengen en erover communiceren.

PAV3/3 ET31: De leerlingen kunnen het groepsresultaat en de teamwerking bespreken met het oog op conclusies over de eigen interactievaardigheden.

PAV3/3 ET32: *De leerlingen kunnen empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen.

Horizontale samenhang van deze eindterm

PAV3/3 ET26, ET27, ET28, ET29, ET30 en ET31: zie boven

Concretisering van de volgende eindtermen van de tweede en de derde graad (1 en 2) zijn mogelijke opstappen

PAV2 ET2: De leerlingen kunnen luisteren in interactie met anderen.

PAV2 ET3: De leerlingen zijn mondeling assertief: ze kunnen informatie inwinnen, samenvatten en meedelen.

PAV2 ET5: De leerlingen kunnen hun eigen mening en gevoelens uiten.

PAV2 ET6: De leerlingen hanteren gepaste taal en omgangsvormen.

PAV3(1-2) ET4: De leerlingen kunnen mondeling argumenteren.

PAV3(1-2) ET6: De leerlingen kunnen zich mondeling duidelijk uiten.

Deze eindterm is een schakel in het hele proces dat wordt doorlopen bij het werken in teamverband. Deze eindterm kan dus niet losgekoppeld worden van de andere eindtermen rond werken in teamverband. Bovendien is het noodzakelijk dat leerlingen gedurende de hele schoolloopbaan leren samenwerken.

De leerling/ cursist verwerft de volgende competenties

Concretisering

De leerling/ cursist

- 1 leeft zich in iemands situatie in, brengt er begrip voor op en gaat er tactvol mee om.
- 2 geeft blijk van een sterke betrokkenheid op de organisatie en de regels en afspraken die er gelden.
- 3 waardeert het aandeel van de anderen.